

ינואר-מרץ 2015 ■ מס' 112 שנה 24

המוזות לא שותקות

מגזין
בולאות

נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר עורך משנה: לורנס פישר

עורך גרפי: הדי אור

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

	דבר העורך	עמ' 2
	חקוק בסלע	עמ' 3
	ספרות ושירה, ים וגלים	עמ' 8
	אמריקה בטעם של פעם	עמ' 19
	אמנות בשירות האנטישמיות	עמ' 23
	אינדקס נושאונט	עמ' 27
	תימאטיקה מתחת לפטיש	עמ' 29
	הגדרה קולעת בול	עמ' 31
	חידה בולאית	עמ' 32
משה ביאלי		
גדעון רענן		
הדי אור		
לורנס פישר		
אסף אברהם		

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 75261, 054-5314568)
סגן יו"ר - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007)
מזכיר - יורם לוביאניקר (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506, 054-5402723)
גזבר - שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124, 054-6855951)
חבר ועד - ד"ר יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000, 052-8802725)
חבר ועד - לורנס פישר (054-7799297)
ועדת ביקורת - יוחנן מי-רז (יו"ר), חגי זהר, משה רימר.
עורכי נושאון - יורם לוביאניקר, לורנס פישר

שירותים לחברים: נושאון - ארבע פעמים בשנה, נושאונט - ארבע פעמים בשנה, נושאונצ'יק - 12 פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2015): מבוגר - 140 ₪, נוער - 70 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 1.3.15

דבר העורך

שלום לכם,

"כשהתותחים רועמים המוזות שותקות". במציאות המזרח תיכונית התותחים מרבים לרעום בשנים האחרונות, ואירוע רודף אירוע. אולי כדי להשתיק את רעם התותחים החלטנו לתת את רשות הדיבור למוזות, ולהקדיש את הגליון לסוגים שונים של אמנות. אמנם כבר הקדשנו בעבר (גליון 86) גליון לאמנויות, אך הנושא רחב מאוד כך שהפעם אנו יכולים לתת ביטוי לאמנויות ש"קופחו" בעבר.

שני מאמרים עוסקים בציור: **משה ביאלי** – בציורי סלעים בני אלפי שנה, **והדי אור** (העורך הגרפי שלנו) – בצייר האמריקאי **נורמן רוקוול**, איש המאה העשרים. המאמר של **גידי רענן** מוקדש לספרות ושירה אשר הים ממלא בהם תפקיד מרכזי. **לורנס פישר** מביא את הצד האפל של האמנות – זו המגוייסת למטרות אנטישמיות. גם הפעם מצורפת לגליון מכירה פומבית, והתודות **לשלמה וורגן** המארגן את המכירות.

הגליון הבא של נושאן יוקדש לנושא "רצח". האם נושא זה משתלב בתחום האיסוף שלכם? אם כן, מדוע שלא תכתבו לנו על כך? הנסיון מלמד שכתובת מאמר משרתת את קוראי העיתון, אבל לא פחות מכך את כותבי המאמרים.

הגליון יוצא הפעם לאור מעט מוקדם מן הרגיל, ויופץ במהלך היום הבולאות לחברים שייקחו בו חלק. שאר החברים יקבלו את הגליון בדואר מייד לאחר מכן. אנו מקווים שברוח דומה גם אתם תקדימו את תשלום דמי החבר לשנת 2015. גובה דמי החבר נותר גם השנה ללא שינוי – 140 שקל למבוגרים ו-70 שקל בלבד לחברי נוער. כמובן שאנו מקווים כי החברים המעטים אשר עדיין גוררים חוב משנת 2014 ישלימו את החסר באותה הזדמנות. אנא שילחו את דמי החבר עוד היום לגזבר, שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124).

בחול המועד סוכות נערכה בגן השלושה תערוכת האוספים המסורתית לזכרה של **רותי לבני ז"ל**. השנה התערוכה הוקדשה לתקשורת, ובין המציגים היו גם חברי איל"ת **משה רימר** (בולים בנושא שירותי תקשורת) **וד"ר הדי פייבל** (מכתבים שעברו חיטוי). יתר האוספים היו לא-בולאיים, אך אוספי הבולאות השתלבו היטב, ותרמו רבות להצלחת התערוכה. אנו כבר מחכים לתערוכה הבאה (בסוכות הבא), ומקווים שגם שם נראה נוכחות בולאית תימאטית.

בקרב גם יתחדשו מפגשי איל"ת. אנו נעדכן באמצעות הדואר האלקטרוני "בזמן אמת". אחד המפגשים הקרובים יהיה גם האסיפה השנתית של האגודה, אשר תכלול השנה גם בחירות לתפקידים השונים (יושב ראש, ועד האגודה, ועדת הביקורת). אנו משוועים לאנשים המוכנים לתרום מזמנם וממרחם כדי לקדם את הפעילות באיל"ת. האם לא הגיע תורכם לעשות זאת?

קריאה מהנה,
יורם ולורנס

חקוק בסלע משה ביאלי

אמנות הסלע היא תופעה המתפרסת על פני איזורים מגוונים על פני כדור הארץ. זוהי תופעה החוצה גבולות ויבשות, ומהווה מכנה משותף בין תרבויות שונות הזרות זו לזו. עקרונית, ניתן לחלק את אמנות הסלע לשלוש קטגוריות:

- א. ציור באמצעות חריטה בסלע (בלעז Petroglyph).
- ב. ציור על פני הסלע (Pictograph).
- ג. חריטה לתוך האדמה (Earth Figure).

במאמרים קודמים (ראו נושאון 106, נושאון 28) עסקנו בציורים על פני הסלע בתוך מערות, או במקומות מוצלים ומוסתרים מחוץ למערות (ראו מאמרי בגליון שובל מספר 97). במאמר זה אשלים את התמונה באמצעות דוגמאות של חריטות ציורים, אשר הונצחו בבולים ממדינות שונות.

המילה Petroglyph מקורה בשפה היוונית, והיא מורכבת משתי מילים. Petros פירושו סלע, או אבן, ואילו המילה השניה - glyph – פירושה לחרוט או לגלף. את ציורי החריטה בסלע ניתן למצוא בכל רחבי העולם מלבד באנטרקטיקה. הריכוזים הגדולים של אמנות זאת נמצאים באפריקה, סקנדינביה, סיביריה, צפון אמריקה ואוסטרליה. שימו לב כי גם איזורים אלו רחוקים עד למאוד זה מזה, ולמעשה מתפרסים על פני חמש היבשות! באיזור ההררי של מדבר הסהרה נמצאו למעלה מ-30,000 פטרוגליפים, וזהו כנראה האיזור העשיר ביותר בעולם של אמנות עתיקה זו.

לא רק התרגיל – גם הגיל חשוב

גילם של ציורי החריטה משתנה מאזור לאזור. גילם של ציורים רבים מוערך ללפני 10,000 עד 12,000 שנה, כאשר באוסטרליה נמצאים "הזקנים שבחבורה" – ציורים שגילם המוערך הוא כ-40,000 שנה.

הפטינה מעניקה לפסל החרות את צבעו הירוק

אחד האמצעים החשובים לקביעת גילם של הציורים הוא בדיקת הפטינה המכסה אותם. פטינה היא תרכובת ירוקה הנוצרת על גבי משטחי מתכת, כאשר דוגמא בולטת לתופעה זו היא יצירת אמנות חדשה הרבה יותר - פסל החירות, אשר הפטינה נותנת לו את צבעו הירוק. כאשר מדובר בסלעים משתמשים בהשאלה באותו שם – פטינה – לתיאור הקליפה הקשה של תחמוצת מתכתית המצפה את משטחי הסלע שהיו חשופים לאטמוספירה. הפטינה בסלעים נוצרת כתוצאה מחימצון של תמיסות מתכתיות המצויות קרוב לפני השטח של הסלע. למעשה, זוהי "החלודה" של הסלע.

כיצד ניתן ללמוד עם גילו של הסלע מתוך הפטינה המכסה אותו? הפטינה מכילה סידן ואשלגן, והיחס בין שני יסודות אלו יורד עם הגיל. את היחס עצמו ניתן לקבוע באמצעות בדיקת היונים החופשיים הנמצאים בפטינה. יחד עם זאת, מכיוון שתנאי מזג האוויר (כגון הלחות) משפיעים על הפטינה הרי שהשיטה לא תמיד מדויקת.

שיטה אחרת לתיארוך היא באמצעות ריכוז האיזוטופ הרדיואקטיבי של הפחמן, המכונה "פחמן 14". את השיטה כבר הסברתי בפירוט במאמר קודם (שוב, אני מפנה את הקורא לנושאן מס' 106), והיא נחשבת למדויקת למדי. אולם אבקנים שעפים באוויר נדבקים לפטינה, ויוצרים הצטברות של חומרים אורגנים על פניה. דבר זה עלול להשפיע על המדידה ובהתאם על התיארוך של הציור.

מה מצויר בפטרוגליפים?

המוטיבים המופיעים בציורים הם מאוד מגוונים, וכוללים ציורים אבסטרקטים, בעלי חיים שונים, תיאורי צייד של בעלי חיים, תיאורים מחיי היום-יום וכמובן – מוטיבים דתיים ופולחניים אותם החוקרים לא תמיד מצליחים לפענח.

נושאים אלו ימשיכו, ככל הנראה, להעסיק את החוקרים לעוד שנים רבות. לדוגמא, החוקר הסקוטי **רונלד מוריס** מביא בספרו על אמנות הסלע בסקוטלנד לא פחות מ-104 (!) תיאוריות שונות המנסות להסביר את ציורי הסלע בחבל ארץ זה בלבד.

ביבשת השחורה

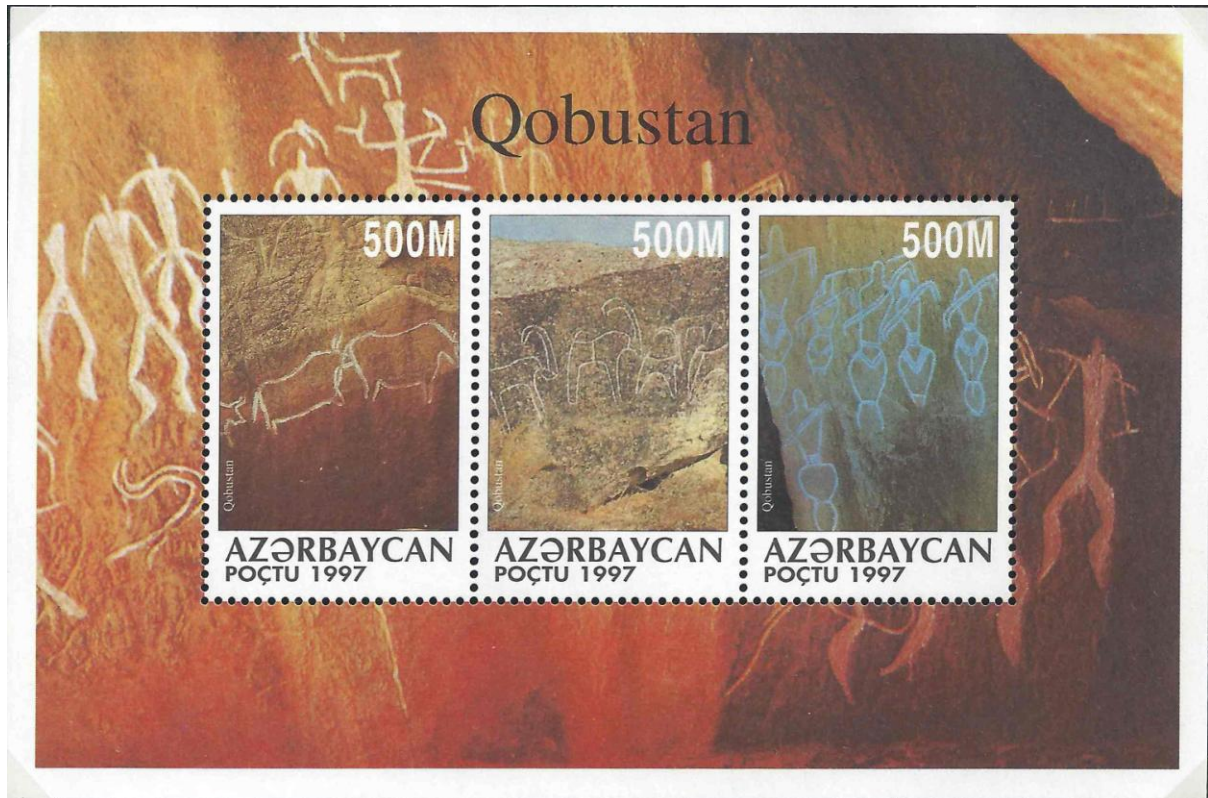
בצפון מדינת ניז'ר ובמרכזו של מדבר סהרה נמצאים הריי אייר. זהו נווה מדבר, אשר הוכרז כשמורת טבע וכאתר מורשת עולמי. האזור עשיר בציורי סלע, אשר חלקם מתוארכים לכ-6,000 שנה לפני הספירה. הדוגמא שלפנינו היא מאוחרת יותר, ועל פי הערכות היא נעשתה לפני כ-3,000 – 1,500 שנה. הציור הוא מורכב יחסית, ומכיל ג'ירפות, סוסים ומרכבה.

ציורי חריטה בסלע באפריקה בהריי אייר (ימין), תאפילאלת (אמצע) ובטאסילי נאג'ר (שמאל).

מערבה משם, בדרום-מזרח מרוקו, נמצא נווה מדבר אחר בסהרה – חבל ארץ הנקרא תאפילאלת. האיזור מפורסם בתעשיית התמרים שבו, כמקום לידתו של **רבי ישראל אבו חצירא** (הבאבא סאלי) ובשל ציורי החריטה בסלע שבו. המפורסם בציורים הוא הסוס, המתוארך ללפני כארבעת אלפים עד חמשת אלפים שנה.

האתר האחרון בו נעסוק באפריקה הוא טאסילי נאג'ר ("רמת הנהרות") – רכס הרים הנמצא באלז'יר, סמוך למשלוש הגבולות עם לוב וניז'ר. גם איזור זה הוכרז כאתר מורשת עולמי בשל ריבוי ציורי הסלע שבו, אשר גילם נע בין 4,000 ל-8,000 שנה. הציור שלפנינו מציג צייד של בעלי חיים.

משוט באסיה

אזור גובוסטן באזרבייג'ן עשיר במיוחד בציורי סלע. האזור מאוכלס מזה כעשרת אלפים שנה, ומדענים מעריכים, כי הפטרוגליפים שבו הם בני 7,000 עד 10,000 שנה. גליונית המזכרת הנראית כאן הונפקה בשנת 1997, והיא מראה לא רק בעלי חיים אלא גם דמויות של ילידים.

ציורי סלע במונגוליה

נעבור מערבה למונגוליה, שם קיימים ציורים בסלע אשר נחרטו לפני כ-3,000 שנה, ובהם בעלי חיים בגילים שונים. בסין השכנה נמצאו ציורי סלע מתקופת שושלת האן, כלומר בין שנת 206 לפני הספירה ועד לשנת 220 לספירה. שושלת זו תרמה רבות להתפתחותה של סין, ובפרט לתרבותה. חריטות הסלע מאותה תקופה הונצחו על גבי מספר בולים של סין.

ציורי סלע מתקופת שושלת האן בסין: ריקוד (ימין), חריש (אמצע) ואריגה (שמאל).

ובמקומות אחרים בעולם

כפי שצינתי לעיל, סקנדינביה עשירה בציורי סלע. אזור טאנום בצפון מערב שבדיה, לחוף הים הצפוני, עשיר במיוחד בציורי סלע: חוקרים מעריכים, כי מספר הציורים עולה על 1,500, וזאת בשטח של כ-18 קילומטר מרובע. הציורים כוללים בעלי חיים – בעיקר סוסים ושוורים –

כפי שגם ראינו במקומות אחרים בעולם. אולם לציורי הסלעים בטאנום יש גם גוון מקומי: רובם מראים סירות, אשר שימשו את התושבים באזור זה. בצפון נורבגיה, ליד העיירה שכוחת האל אלטה, התגלה באקראי בשנת 1972 ציור סלע. מאז הושקעו מאמצים רבים בחקר האזור, וכתוצאה מכך נמצאו בו לא פחות מ-3,000 פטרוגליפים. המקום הוכרז כאתר מורשת עולמית, והאתר המרכזי שבו הפך למוזיאון. בדוגמא הנראית להלן נראה צייד הנלחם עם אייל צפוני.

ציורי סלע של אינדיאנים מהאיים האנטילים. מעטפת יום ראשון.

לבסוף הנה דוגמא מהאיים האנטילים ההולנדים המצויים בים הקריבי. איים אלו היו בעבר מושבות הולנדיות, הפכו לאוטונומיים, כאשר כיום הם אינם מאוגדים עוד במסגרת אחת, אלא עומדים כל אי בפני עצמו. ציורי חריטות הסלע אשר נתגלו באיים בוצעו על ידי התושבים האינדיאנים לפני כ-5,000 עד 6,000 שנה. שלושת הבולים הנראים במעטפת היום הראשון לעיל מציגים דוגמאות של בעלי חיים וציור מופשט שבוודאי היה מובן יותר לתושבי המקום מאשר לנו בימים אלה.

משה ביאלי אוסף, מלבד ציורי מערות וסלעים, גם את נושא התנ"ך באמנות.
כתובתו למשלוח תגובות: mobilom@bezeqint.net

לא קיבלת את נושאונט?

נושאונט, העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית, מופץ ארבע פעמים בשנה. חברי איל"ת זכאים לקבל אותו ללא תשלום, אולם לצורך הפצת נושאונט אנו זקוקים לכתובת הדואר האלקטרוני (e-mail) שלכם. כתובתכם תשמש את ועד האגודה ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד, ולא ייעשה בה כל שימוש אחר. פנו אלינו עוד היום לכתובת noson.ed@gmail.com, וגם אתם תקבלו את נושאונט. נשמח גם לשלוח לכם גליונות קודמים, על פי בקשה.

בקרו בנשואון – גליון על רצח

אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו הנכם מוזמנים לפנות אל עורכי נושאון בהקדם האפשרי בדואר אלקטרוני noson.ed@gmail.com. ניתן גם לכתוב לנו או בדואר רגיל (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506).

ספרות ושירה ים וגלים גדעון רענן

נוכחותם הרבה של המים בסביבתו הקרובה של האדם (כשבעים אחוז מפני כדור הארץ מכוסים במים) הביאו לכך שהמים הוגדרו בתרבויות העתיקות כאחד מארבעת האלמנטים היסודיים המרכיבים את העולם (יחד עם האדמה, האש והאוויר). בתרבויות רבות קיימים אלילים, טכסים דתיים ומסורות שונות הקשורים בו - אך זהו נושא למאמר אחר.

ארבעת היסודות של הטבע: מים, אדמה, אש ואוויר.

משחר ימיו של המין האנושי מנהל האדם דו שיח אומנותי עם הים וגליו. דו שיח זה מתבטא במגוון רחב של תחומי אמנות שונים ובמאמרי זה אצטמצם לתחום השירה והספרות, אגדות ומיתולוגיה. אתחיל את מסענו, איך אפשר שלא, בזווית היהודית בתורה ובספרי הנביאים, אמשיך לנווטו דרך העת העתיקה, ימי הביניים, הרנסאנס ואסיימו במודרנה של המאה ה-20.

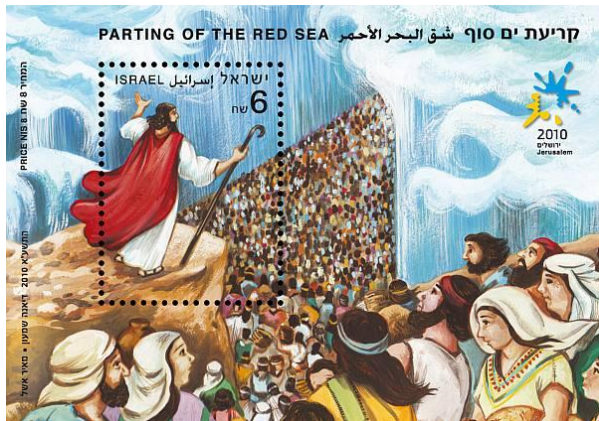
סיפור נח והתיבה

נח, "צדיק תמים בדורותיו", מצטווה על ידי אלוהים לבנות תיבה גדולה, אשר בעזרתה יינצלו הוא ובני משפחתו מפני המבול שנגזר כעונש על בני דורו החוטאים, ואגב כך גם יציל את מיני בעלי החיים, על ידי לקיחת זוג מכל מין. בניית התיבה נעשתה בהתאם להוראות אלוהים: שלש מאות אמה אורך התיבה, חמישים אמה רוחבה, ושלושים אמה קומתה. מאחר ואורך האמה הוא כחצי מטר, עולה שאורכה של התיבה היה כ-150 מטרים, רוחבה כ-25 מטר, וגובהה היה כ-15 מטר, כגובה בניין בעל 5 קומות. לתיבה היו 3 קומות - "תחתיים שניים ושלישים". על פי חז"ל, הקומה העליונה הייתה למגורי נח ומשפחתו ולאכסון האוכל, האמצעית למגורי בעלי החיים והתחתונה לאחסון הפסולת. לאחר שהסתיים המבול, התיבה נחה על הרי אררט.

שירת הים

שירת הים היא אחת משלוש השירות המופיעות בתורה (האחרות הן שירת הבאר ושירת האזינו). השירה מופיעה בספר שמות (פרק טו), ועל פי כותרתה היא נאמרה על ידי **משה** ובני ישראל לאחר קריעת ים סוף, שבה חצו בני ישראל את הים שנבקע ולאחריהם טבעו בו המצרים. השירה כוללת הודיה לאלוהים על הנס שנעשה לעם ישראל בקריעת ים סוף וביציאת מצרים, המשכה בסיפור העתיד לקרות בעת הכניסה לארץ ישראל ובניית המשכן ובית המקדש.

יֹאזֵז יִשְׂרָאֵל-מִיַּד מֶלֶךְ הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּם
הַזֶּה, לִיהוָה, וַיֹּאמְרוּ, לֵאמֹר: אֲשִׁירָה
לִיהוָה כִּי-גָאָה גָאָה, סוֹס וָרֶכֶב רָמָה
בָּיָם .... מִרְכַּבַּת פָּרְעֹה וְחִילוֹ, יָרָה
בָּיָם; וּמִבְּחַר שְׁלִשִׁי, טָבְעוּ בָיָם-
סוּף. תִּהְיֶה, יְכַסְּמוּ; יָרְדוּ בַּמַּצּוֹלֶת,
כְּמוֹ- אֶבֶן ... וּבְרוּחַ אֲפִיךָ נַעֲרָמוּ
מִיָּם, נִצְבּוּ כְּמוֹ-נֶד נְזִלִים; קָפְאוּ תִהְיֶה
בְּלֵב-יָם. אָמַר אֱלֹהֵי אֲרֶדְךָ אֲשִׁיג, אֶחְלֹק
שָׁלִל; תִּמְלֹאמוּ נֶפֶשׁ אֲרִיק חֲרָבִי,
תִּזְרִימוּ יָדִי. נִשְׁפֹּת בְּרוּחִךָ, כְּסִמּוֹ
יָם; צָלְלוּ, כְּעוֹפֹת, בְּמִיָּם, אֲדִירִים ...".

יונה הנביא והלויית

יונה הוא החמישי שבספרי תרי עשר. גיבור הספר הוא נביא בשם יונה בן אמתי, שצווה ללכת לעיר נינוה ולנבא לאנשי העיר על חורבנם אם לא יחזרו בתשובה. יונה מנסה לברוח לעיר אחרת כדי להתחמק משליחותו. בלב ים נקלע כלי השיט עליו היה יונה לסערה. המלחים שנאבקו בים הגועש הטילו גורלות כדי לברר מי האשם בהתפרצות הסערה, והאשמה נפלה בחלקו של יונה. לשאלותיהם סיפר יונה שהוא בן לעם העברי וירא את ה' שממנו הוא בורח. המלחים פנו אל יונה ושאלוהו "מה נעשה לך, וישתוק הים מעלינו". בתשובתו ציווה יונה עליהם לזרוק אותו לים.

במים נבלע יונה על ידי דג גדול כלשהו (לפי המדרש זהו לוייתן) ושהה בקרבו שלושה ימים ולילות. בזמן זה פנה יונה אל האל בתפילת הודיה ובתחינה לסליחה. האל מחל ליונה עם צאתו ממעי הדג ופנה אליו בשנית כדי שילך לנינוה וינבא עליה. קורותיו של יונה בלב ים לימדו אותו כי אין בידי אדם להתחמק משליחות המוטלת עליו משמים, והוא מסכים לנבא לאנשי נינוה.

האודיסיאה של הומרוס

הומרוס

הומרוס הוא גדול משורריה של יוון העתיקה, אשר חיבר, על פי המסורת, את האיליאדה ואת האודיסיאה. מקובל לתארך את שתי השירות האפיות הגדולות של הומרוס למאה השמינית לפני הספירה.

האודיסיאה מחולקת לעשרים וארבעה ספרים (או שירים) המתארים את מסעותיו של אודיסאוס, מלך איתקה, בשובו ממלחמת טרויה, לצד סיפורו של בנו, טלמאכוס, אשר יוצא לחפש את אביו. במשך שני לילות מתאר אודיסאוס את הרפתקאותיו בעת המסע הארוך הביתה, שנמשך כמעט עשר שנים. לבסוף שב אודיסאוס לביתו ומחזיר לעצמו את השלטון באי.

אודיסאוס קשור לתורן הספינה

באחד ממסעותיו של אודיסאוס הוא עמד לעבור ליד אי הסירנות. במיתולוגיה היוונית, הסירנות היו נימפות ים המתוארות בדרך כלל כנשים יפות וענוגות. הסירנות חיו על אי מוקף בסלעים ובצוקים, שם הן ישבו על סלע ושרו שירים. שירתן הייתה כה ענוגה ויפה שמלחים, שחלפו ליד מקום מושבן ושמעו את שירתן מרחוק, קפצו מספינותיהם אל מותם, או כיוונו את ספינותיהם לעבר הסלעים, שם הן נטרפו. מכיוון שרצה לשמוע את שירתן מבלי לסכן את חייו ואת חיי מלחיו, ציווה אודיסאוס על מלחיו לאטום את אוזניהם בדונג ולקשור אותו לתורן הספינה כך שלא יוכל להשתחרר ולקפוץ מהספינה ולא לשחררו חרף כל בקשותיו עד אשר אי הסירנות יעלם מעבר לאופק. כך זכה אודיסאוס לשמוע את שירת הסירנות ולהישאר בחיים.

הקומדיה האלוהית

הקומדיה האלוהית היא פואמה שירית שכתב בתחילת המאה ה-14 **דאנטה אליגיירי** (1265-1321), ונחשבת לפואמה השירית הגדולה ביותר בספרות האיטלקית. היצירה נחשבת גם חלק מהספרות הקנונית הגדולה ביותר בספרות העולמית. הקומדיה האלוהית מורכבת משלושה חלקים, המוקדשים לגיהנום, כור המצרף וגן עדן, ובסך הכל - מאה בתי שיר.

הקומדיה האלוהית מתארת, בגוף ראשון, את מסעו של המשורר, דאנטה, דרך שלושת ממלכות המתים במהלך השבוע שני הקדוש של חג הפסחא כשהוא מודרך על ידי המשורר ובהמשך מסעו בגן העדן על ידי **ביאטריצ'ה**, אהובת נעוריו של דנטה המתוארת כאישה המושלמת. בשנת 1965, במלאת 700 שנה להולדתו של דאנטה, הנפיקה מונאקו סדרה בת 5 בולים לציון יובל זה. אחד הבולים מתאר את דאנטה ו**ורגיליוס** חוצים את הגיהנום בסירה כאשר השטן, המתואר באדום מאיים עליהם.

ספינת השוטים

ספינת השוטים הוא שמה של פואמה סטירית מאת הסופר הגרמני **סבסטיאן ברנט** (1457-1521), שיצאה לאור בבזל בשנת 1494 היא תורגמה למרבית לשונות אירופה, והייתה אחת היצירות הפופולריות ביותר בתקופת הרנסאנס. זהו סיפור אלגורי, בו ספינה עמוסת שוטים ומנווטת על ידם מפליגה לנרגוניה, גן העדן של השוטים. ביצירה זו מצליף ברנט בעצמה חסרת רחמים במידות הרעות של החברה בת זמנו, תוך רמיזה לאישים ספציפיים.

ספר בשם זהה פרי עטה של הסופרת האמריקאית **קתרין אן פורטר** (1890-1980) פורסם והוצא לאור ב-1962. העלילה מתרחשת בסתיו של 1931 על גבי ספינת נוסעים העושה דרכה ממקסיקו חזרה לגרמניה ואשר נוסעיה, מלאומים שונים, מהווים מעין מיקרוקוסמוס של החברה המערבית בין שתי מלחמות העולם.

מעטפת יום ראשון של הבול לזכרה של הסופרת קתרין אן פורטר. ספרה "ספינת השוטים" נראה באיור הצד של המעטפה, ואילו בבול ניתן לראות ברקע אוניית נוסעים.

הספר, בדומה למקור, עושה שימוש במוטיב האלגורי על מנת לבקר את העולם ואת החברה המערבית, שאפשרו את פרוץ מלחמת העולם ה-2.

לוסיאדן

לואיס דה כמואס (1525-1580) נחשב לגדול משוררי פורטוגל והשפה הפורטוגזית. איכות כתביו מושווה לאחת **לשייקספיר**, הומרוס, ורגיליוס ודאנטה. עבודותיו כוללות שירה, מסות ודרמות רבות אך המפורסם והידוע בכתביו הוא אוסף שיריו הלוסיאדן הנחשב לאתוס לאומי פורטוגזי. אוסף שירים זה נכתב בסגנון כתביו של הומרוס, והוא משלב דמיון ומציאות היסטורית סביב מסעות התגלית הפורטוגזים בימים ובאוקיינוסים במאות ה-15 וה-16.

סצנה בעלת מוטיבי ימי מתוך שירי הלוסיאדן

לואיס דה כמואס

דניאל דפו

רובינזון קרוזו

דניאל דפו (1660-1731), סופר ועיתונאי אנגלי, נחשב לאחד מאבות הרומאן האנגלי. את כתיבתו הספרותית התחיל דפו רק בהיותו בן שישים. הרומן הראשון שכתב, רובינזון קרוזו, פורסם ב-1719 וזכה להצלחה רבה. הסיפור הוא יומן דמיוני של ימאי בריטי בשם **רובינזון קרוזו**, שספינתו נטרפה והוא נקלע לאי בודד, שם שרד עם ידיד שפגש באי במשך שנים, עד להצלתו.

את ההשראה לרומן קיבל דפו מסיפור אמיתי שפורסם באותה תקופה על ידי רב חובל בריטי בשם **ווד רוג'רס**, אשר תיאר את קורותיו של ימאי בשם **אלכסנדר סלקירק**. סלקירק עזב את הספינה שבה הפליג, נותר לבדו על אי בודד במרחק של כ-640 קילומטר מצ'ילה ושרד שם במשך חמש שנים עד 1709. "רובינזון קרוזו" הוא אחד הרומנים שהתוו את יסודות ז'אנר הריאליזם בספרות. בניגוד למקובל עד לאותה תקופה, הדמויות בספרו של דפו אינם בני המעמדות הגבוהים ואין להם כוחות על-טבעיים. הם בני אדם רגילים, וגם האירועים המתוארים בפירוט הם מציאותיים, כאלה היכולים להתרחש בחייהם של הקוראים.

עובדי הים

ויקטור-מארי הוגו (1802-1885) היה סופר, משורר, מחזאי ופוליטיקאי צרפתי. הוא אחד ממייסדי זרם הרומנטיקה, ונחשב לגדול סופרי צרפת. הוגו מוכר בכל העולם נודע בעיקר בשל ספריו המפורסמים "הגיבן מנוטרדאם" ו"עלובי החיים".

בעקבות מהפכת 1848 הוקמה הרפובליקה השנייה בצרפת **לואי נפוליאון בונפרטה** (נפוליאון השלישי), אחיינו של **נפוליאון בונפרטה**, עלה לשלטון. הוגו היה ממתנגדי המלוכה ומתומכי המהפכה, אך משנוכח כי נפוליאון השלישי הופך לדיקטטור, הפך הוגו לאחד ממתנגדיו התקיפים וטען שהוא יחריב את הרפובליקה השנייה, כפי שהחריב דודו את הראשונה. ב-1851 הוא יצא לגלות בבריטל ואחר כך באיי התעלה ג'רזי וגרנזי (1852-1870).

"כרטיס הכניסה" של הוגו למאמר זה הינו ספרו "עובדי הים". גיבור הסיפור, **ג'ילאט**, מציל מטביעה אניית קיטור הנקלעת לסערה ונלחם בתמנון ים ענק אך אינו מצליח להתוודות בפני **דרושט** על אהבתו כלפיה וזו מפליגה עם אחר ונוטשת את ג'ילאט. ביאושו מתישב ג'ילאט על אי ונותן למי הגאות לכסותו ולהטביעו בעודו מביט על ספינת אהובתו המתרחקת.

שתי תמונות מתוך עובדי הים. מימין: מלחמתו של ג'ילאט בתמנון הענק כשבין גלי הים ניתן להבחין בדמות פניו של הסופר. משמאל: טביעתו של ג'ילאט בעוד שברקע נראית ספינת אהובתו המתרחקת.

הספינה השיכורה

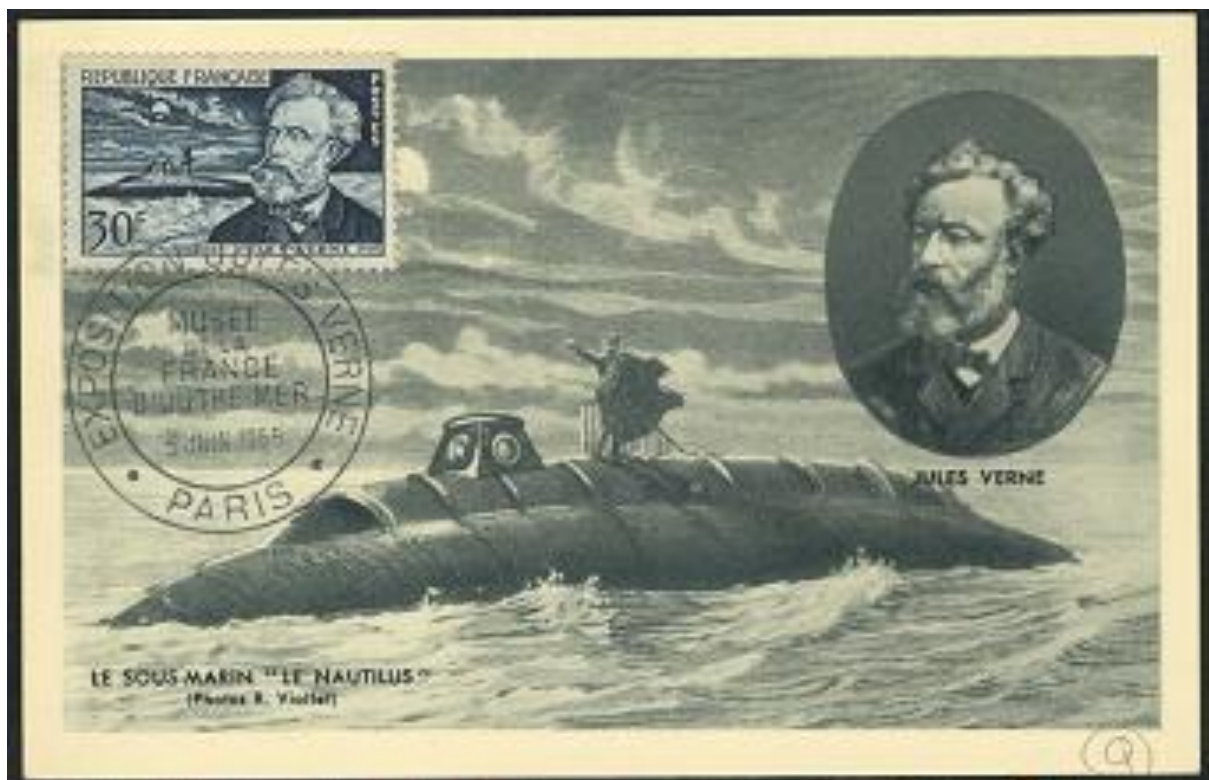
ארתור רמבו (1854-1891), משורר צרפתי, נולד בשנת 1854 בעיר שרלוויל בחבל שמפאן-ארדן בצפון מזרח צרפת. רמבו החל לכתוב בגיל צעיר מאוד, וחלק משיריו נכתבו בעודו בבית הספר היסודי. רמבו שלח את שיריו למשורר **פול ורלן** בפרז, וזה התלהב מאוד מיצירתו של רמבו, ובפרט משירו "הספינה השיכורה". ורלן הזמין את רמבו בן ה-17 לפרז בספטמבר 1871, הציג אותו בפני ויקטור הוגו ובפני משוררים אחרים שגמרו את ההלל על שירתו. ורלן ורמבו החלו ברומן הומוסקסואלי, אשר הסתיים במאסרו של ורלן (אחרי שירה ופצע את רמבו). בכך גם הסתיימה הקריירה הספרותית של רמבו, והוא לא שב עוד ליצור. השיר הספינה השיכורה נחשב ליצירת המופת שלו.

ארתור רמבו. ברקע – ספינה.

20,000 אלף מייל תחת פני הים

הסופר הצרפתי **ז'ול ורן** (1828-1905) נחשב לאחד מחלוצי ז'אנר המדע הבדיוני בספרות ורן למד משפטים בפרז ובשנת 1848 החל לכתוב תמלילים לאופרטות. כעבור זמן מה גילה את כישרונו הגדול: כתיבת סיפורי מסעות והרפתקאות, שהכנה מדעית וגיאוגרפית מדוקדקת העניקו להם אמינות.

גלוית מירב עם דמותו של הסופר ז'ול ורן ואיור הצוללת "נאוטילוס"

אחת מיצירותיו המפורסמות של ורן היא הספר 20,000 מייל תחת פני הים. הספר מביא על עלילותיו של **קפטן נמו** והצוללת שלו, נאוטילוס, שנקראה על שם הצוללת הראשונה של **רוברט פולטון**. הסיפור מוצג מנקודת מבטו של אחד הנוסעים, **פרופסור פייר ארונקס** הצרפתי, הנמצא בצוללת יחד עם משרתו הנאמן, **קונסי** וצייד לוייתנים.

(שתמיד מנסה לברוח מהצוללת) בשם **נד לנד**. השלושה ושאר הצוות מוחזקים כאסירים בנאוטילוס.

הספר נפתח בתיאור מהומה תקשורתית שהתרחשה בעולם כאשר נפוצו ידיעות לפיהן צופים על אוניות ראו "עצם ענקי" בים. התיאורים שהתקבלו היו דומים: העצם שצפו בו היה בעל ציר אורך, מפיץ אור זוהר, והוא מהיר יותר מליתן. אחת האוניות שנפגעה מהעצם הועלתה על מבדוק, ושם התגלה כי בשלד הברזל של האונייה, בעומק של 2.5 מטר מתחת לפני המים, נוצר שקע בעומק של 4 סנטימטר. הפגיעה העובדה, כי לאחר הנגיחה הצליח העצם שפגע באונייה לסגת ולא נשאר תקוע בשלד.

מספר הסיפור, פייר ארונקס, הוא פרופסור מהמוזיאון של פריז. הוא מקבל הזמנה להצטרף למשלחת חקר באוניית מלחמה של ארצות הברית של שם **אברהם לינקולן** כדי לעמוד על טיבו של העצם. על צוות החוקרים מוטל לבחון האם מדובר בבעל חיים, במפלצת או ב"אונייה" הנוסעת מתחת לפני המים.

מובי דיק

הרמן מלוויל (1819-1891), מגדולי הסופרים בארצות הברית, נולד בניו יורק למשפחת סוחרים אמידה שירדה מנכסיה. בצעירותו בילה שנים אחדות כנער סיפון באוניות מסחר ובספינות לציד ליתנים. מלוויל כתב עשרות רומנים, סיפורים קצרים, ספרי שירה ומסות, רבים מהם מבוססים על מסעותיו בעולם וחוויותיו בים.

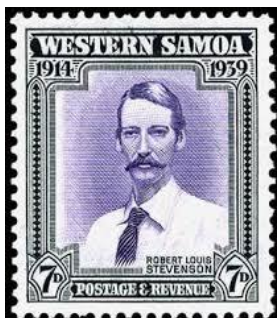
הרומן **מובי דיק** הוא ספרו הנודע ביותר של מלוויל, ולדעת רבים זהו הרומן האמריקני הגדול בכל הזמנים. היה מי שכינה יצירה זו "רומן הנשמה של האומה האמריקנית".

הבול אמנם לא הונפק כמחווה לסיפור אך לטעמי בהחלט קולע לרוח עלילת הספר

הספר ראה אור לראשונה ב-1851 במהדורה מצומצמת בלונדון, ורק מאוחר יותר הודפס בארצות הברית. זהו סיפור קורותיו של **ישמעאל**, צעיר צמא הרפתקאות, המצטרף כאיש צוות לספינה היוצאת לציד ליתנים. על הסיפון הוא מתוודע לרב-החובל המזדקן, **קפטן אחאב**, הרדוף בתשוקתו לצוד את מובי דיק, הלווייתן הלבן האימתני שקרע את רגלו מעליו. ישמעאל מגלה עד מהרה כי מסע הציד אינו אלא מסע נקמה נועז וחסר פשרות.

אי המטמון

רוברט לואיס סטיבנסון (1850-1894), היה סופר ומשורר סקוטי, יליד אדינבורו, שהתפרסם בעיקר בזכות יצירותיו "אי המטמון" ו"המקרה המוזר של ד"ר ג'קיל ומר הייד". אי המטמון הוא ספר הרפתקאות אשר פורסם לראשונה כספר בשנת 1883. במקור, פורסם הסיפור כסדרה במגזין "אנשים צעירים" בשנים 1881-1882. בסיפור מתואר **ג'ים הוקינס**, נער המוצא מפת מטמון ויוצא יחד עם ימאים למציאת המטמון בדרך רצופת סכנות ומכשולים.

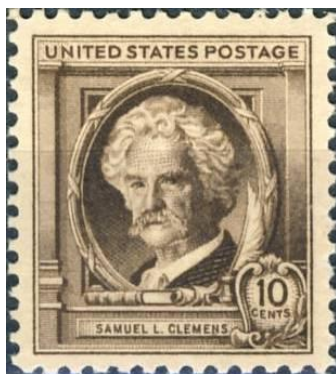
השפעת הספר על תפישת הציבור אודות הפיראטים הייתה רבה. סטיבנסון חיבר את הפיראטים לעד עם מפות, מפרשיות שחורות, איים טרופיים וימאים בעלי רגל אחת עם תוכים על כתפיהם. מפת האוצר עם סימון ה-X המציין את מיקום האוצר הטמון הוא אחד הסממנים המוכרים ביותר של פיראטים - ועדיין, הרעיון כולו דמיוני ומקורו במפתו המקורית של סטיבנסון.

סידרה בת ארבעה בולים מאיי הבתולה הבריטיים ובה תמונות מתוך אי המטמון

טום סווייר והאקלברי פין

סמואל לנגהורן קלמנס (1835-1910), אשר נודע בשם העט מארק טוויין, הוא לדעת רבים הסופר האמריקאי החשוב ביותר. יצירותיו נודעות בהומור הציני שלהן, בסאטירה החברתית החריפה, בתיאור הריאליסטי של מקומות ושפה ובהתנגדות לצביעות ולדיכוי. מקור שם העט שלו, בו החל להשתמש ב-1863, הינו מונח מתחום הימאות אשר היה מקובל על משיטי הספינות לאורך נהר המיסיסיפי ומובנו "סמן שניים" המציין את המידה השנייה המסומנת על חבל אנך המודד את עומק הנהר.

"הרפתקאותיו של **האקלברי פין**" נכתב במקור כספר המשך ל"הרפתקאותיו של **טום סווייר**", אולם בעוד קודמו נחשב לספר ילדים חביב, ספר זה נחשב ליצירת המופת הגדולה ביותר של טוויין ואחד הרומנים האמריקנים החשובים ביותר שהתפרסמו אי פעם. עלילת הספר, שפורסם ב-1885, מתרחשת בשנות השלושים של המאה התשע עשרה בעיירה קטנה בדרום ארצות הברית לפני ביטול העבדות. העלילה מתחילה זמן קצר לאחר סיום המאורעות המתוארים בהרפתקאותיו של טום סווייר.

אביו השתיין של האקלברי פין חוזר לעיירה לאחר שנודע לו כי האקלברי התעשר. לאחר שהאקלברי מסרב לתת לו את כספו, חוטף אותו אביו וכולא אותו. האקלברי בורח וגורם לבריחתו להיראות כאילו נרצח על ידי כנופיית פושעים. הוא שט על רפסודה לאי הקרוב לעיירתו, שם הוא פוגש את **ג'ים**, עבד שחור שברח מגבירתו בסיועו של טום. בשל צירוף המקרים של רציחתו של האקלברי ובריחתו של ג'ים העיירה משתכנעת שג'ים רצח את האקלברי. ג'ים והאקלברי יוצאים למסע של בריחה וגילוי עצמי על גבי רפסודה לאורך נהר המיסיסיפי.

ספינה אופינית לנהר המיסיסיפי ולסיפורי טום סווייר והאקלברי פין. ספינה מונעת קיטור באמצעות גלגל משוטים/חתיירה לרוחב ירכתי הספינה או שני גלגלי משוטים בדפנות

הזקן והים

ארנסט מילר המינגוויי (1899-1961) היה סופר ועיתונאי אמריקאי. סגנונו הספרותי הייחודי, המאופיין בשפה תמציתית ובמשפטים קצרים, השפיע רבות על הפרוזה במאה ה-20. כמה מספריו נחשבים כיום ליצירות מופת.

"הזקן והים" הוא הנובלה הפופולרית האחרונה של המינגוויי. הספר זיכה אותו בפרס פוליצר בשנת 1953 ותרם תרומה מכרעת לזכייתו בפרס נובל לספרות ב-1954. היצירה מביאה את סיפורו של דייג קובני זקן המעלה בחכתו דג חנית ענק והוא נאבק לשמור עליו. הדייג בספר מייצג את הנאצל באדם, בעוד הדג מייצג את הנאצל בטבע. המאבק מגלם במשמעותו את המאבק בין המין האנושי לבין איתני הטבע, את המאבק של הסופר עצמו בתחיית יצירותיו והמשך קיומן. לכאורה העלילה פשוטה, אולם סיפורים קטנים המרכיבים אותה יוצרים מתח ותורמים לעניין ולרובד של המשמעויות בעלילה.

טושימה

בספריו ובסיפוריו נהג הסופר הרוסי **אלכסיי נוביקוב - פריבוי** (1877-1944) לכתוב על ספנים וימאים, חייהם בים, הרפתקאותיהם על גבי ספינותיהם והתמודדותם עם איתני הטבע הסוערים. פריבוי שרת כימאי בצי הרוסי בים הבלטי ומאוחר יותר במסגרת מלחמת רוסיה-יפן (1904-05) שירת על גבי אונית המלחמה הרוסית אוריוול ונטל חלק בקרב טושימה המפורסם.

נוביקוב - פריבוי ידוע בעולם בעיקר הודות לסיפרו "טושימה" על שני כרכיו, המוקדש לקרב הימי רחב המימדים שנערך בשנת 1905 סמוך לאיי טושימה. הצי הרוסי הגיע לשדה

הקרב לאחר מסע ימי ארוך ומפרך שהחל בים הבלטי, נמשך לאורך חופי מערב אפריקה, סביב כיף התקווה הטובה ומשם לשדה המערכה בים הצהוב. כאשר הגיעו האוניות הרוסיות לשדה המערכה היו המלחים כבר תשושים מהשהייה הארוכה בלב ים. עתה נפל הצי הרוסי למארב מתוכנן היטב על ידי היפנים וניגף בקרב.

הים האכזר

ניקולאס מונסאראט (1910-1979), סופר בריטי בוגר אוניברסיטת קימברידג', התגייס לצי הבריטי בראשית מלחמת העולם השנייה כקצין זוטרי. הוא עשה את המערכה כולה במסלול הקרבות והיסורים של נתיבי השיירות, וסיים כמפקד פריגטה. "הים האכזר", ספרו הראשון והמפורסם ביותר, נחשב כאחת מיצירות המופת של ספרות המלחמה.

עלילת הספר פרוסה על פני מרחבי האוקיינוס האטלנטי בתקופת מלחמת העולם ועל רקע קרב השיירות האכזר שהתרחש בו. אירופה הנצורה משוועת לאספקה, ציוד ותגבורת מעבר לים. להקות להקות יוצאות צוללות גרמניה הנאצית לשחר לטרף. שיירות הענק של ספינות הסוחר ומטען הנה מטרה קלה ופגיעה להפליא. על אנשי הצי המלכותי הבריטי הוטלה משימה כבדה והרת גורל: להעביר את השיירות ליעדן. רק תעוזתם, נחישותם ומאבקם הנואש יבטיחו את קיומו של עורק החיים ההכרחי, האחד והיחיד, בין העולם הישן והחדש. גורלה של אירופה החופשית הונח בידם. גיבור הסיפור משרת לאורך עלילת הספר על שתי ספינות בדיוניות, האחת קורבטת הצי הבריטי בשם "קומפס רוז" ובהמשך על סיפונה של הפריגטה "סאלטאש".

קורבטה בריטית מדגם פלאוור, כדוגמת ה"קומפס רוז".
משמאל: פריגטה בריטית מדגם ריבר כדוגמת ה"סאלטאש".

המרד על הקיין

הסופר היהודי אמריקאי הרמן ווק (1915-) התגייס לצי האמריקני לאחר ההתקפה על פרל הרבור והשתתף בקרבות בדרום האוקיינוס הפאסיפי. בכתבת המרד על הקיין החל בזמן שירותו כקצין על נושאת מטוסים בשנת 1949. מאז "המרד על הקיין" פירסם ווק ספרים נוספים, ובהם גם "רוחות מלחמה" ו"מלחמה וזכרון".

עלילת המרד על הקיין מתרחשת במשחתת מימי מלחמת העולם ה-1 שהוסבה לקראת מלחמת העולם ה-2 לשולת מוקשים. הספר מובא מפיו של **קית**, בן למשפחה מיוחסת, אשר מתגייס לצי האמריקני ועולה כחובל על שולת מוקשים ישנה ומתפוררת זו. הסדרים באנייה פרועים, המורל ירוד, היחסים בין הקצינים והצוות משובשים. כולם מצפים לבואו של המפקד החדש, שישליט סדר ונהלים תקינים.

משחתת שולת מוקשים מדגם "קלמסון".
מעטפת יום ראשון לבול בו נראית ספינה מדגם ה"קיין".

קפטן **קוויג**, מפקדה החדש של הקיין, הוא מרבי-החובלים המפורסמים בספרות האמריקנית. "אני אדם שפועל לפי הספר", הוא מצהיר לפני קציניו, בנאום ההיכרות שלו. "אם יתעורר ספק, זיכרו תמיד, שבאנייה הזאת אנחנו עושים דברים לפי הספר".

בהדרגה מקומם נגדו קוויג את אנשי צוותו בעריצותו ובהחלטותיו התמוהות לנוכח האירועים בעת מלחמה. ואז, כשפורצת סערת הטייפון וה"קיין" עומדת בפני סכנת טביעה, נוקטים קציניו צעד חסר תקדים: הם מדיחים את מפקדם באקט של מרד כדי להציל את האונייה ואת חייהם. צעד זה מוביל למשפט צבאי בו עולה בכל כובדה שאלת הסמכות. האם היה קברניטה של ה"קיין" מטורף, ששיקול דעתו לא שפוי והחלטותיו מוטעות ומסוכנות? האם החליט מה שהחליט מתוך פחדנות גרידא? האם רשאי היה הקצין הראשון לשפוט את ההחלטות המבצעיות של מפקדו, לערער על פקודותיו ובכך לשבור את כל מבנה הסמכות?

"המרד על הקיין" הפך מיד עם הופעתו לנכס צאן ברזל של ספרות המלחמה. מחברו זכה בפרס פוליצר לספרות, והספר עמד שנים אחדות ברשימת רבי-המכר. הספר גם עובד בשנת 1951 לסרט מצליח בו גילם **המפרי בוגרט** את דמותו של קפטן קוויג.

בסרט נעשה שימוש ב-USS Thompson DMS-38, שולת מוקשים מדגם שונה מזה המוזכר בספר, משום שבאותה עת כבר לא ניתן היה למצוא אוניות מהדגם המקורי. מעטפה נושאת חותמת דואר של ה-USS Thompson. בבול למעלה נראית המשחתת USS Thompson DD-627 טרם הסבתה לשולת מוקשים.

נושא האיסוף הראשי של גדעון רענן הוא צוללות, ומומלץ לבקר באתר האינטרנט שלו: www.submarinesonstamps.co.il. במקביל הוא אוסף נושאים הקשורים לים ולתחבורה ימית. לתגובות: raanan18@zahav.net.il

אמריקה בטעם של פעם הדי אור

ההתפתחות של אמנות הציור במאה העשרים לכיוון הסוריאליסטי והאבסטרקטי חידדו את ההבדל שבין צייר למאייר. הראשון הוא מי שיוצר אמנות של ממש, בעוד שעבודתו של האחרון רק מלווה טקסטים כתובים. המאייר הוא, אולי, ברוך כישרון, אך אין לו הגד משל עצמו. המאייר הוא בעל יכולות טכניות גבוהות, אך הוא נעדר סגנון אמנותי משל עצמו. הזכרו נא בספרי הילדים אותם קראתם בילדותכם: מדוע, לרוב, אתם זוכרים את שם הסופר ולא את שם המאייר?

בול אמריקאי שהוקדש לצופים עושה שימוש באחד מאיוריו של רוקוול.

אלא שלעיתים הדברים אינם כה פשוטים. גם אמנים דגולים כ**סאלבדור דאלי** איירו לעיתים ספרים. ויש גם מאיירים אשר זכו להכרה בזכות כשרונם. במאמר זה נביא את סיפורו של המאייר האמריקאי הגדול ביותר במאה העשרים, **נורמן רוקוול**, ונבחן האם יש לראות בו מאייר בלבד או אמן הראוי להכרה.

נורמן רוקוול נולד בניו יורק בשנת 1894. כבר בגיל צעיר הוא הפגין כישרון נדיר לציור, ובגיל

14 עבר ללמוד בבית הספר לאמנות צ'ייס. לאחר מכן הוא למד באקדמיה הלאומית לעיצוב וב"ליגת הסטודנטים לאמנות" בניו יורק – המוסד היוקרתי ביותר בתחום בעיר. בגיל 18 נישא רוקוול לראשונה, וכעבור שנים ספורות עזב את העיר הגדולה ועבר לעיירה ניו רושל. בהמשך, לאחר שהתגרש ונישא בשנית, הוא עבר לעיירה שכוחת האל ארלינגטון שבורמונט. החיים באמריקה של הפרברים באים לידי ביטוי באופן בולט ביצירתו.

העבודה הראשונה לה זכה רוקוול לאחר שסיים את חוק לימודיו הייתה עבור בטאון תנועת הצופים האמריקאית, בויז לייף. רוקוול מונה לעורך האמנותי של העיתון, משרה אותה מילא במשך ארבע שנים (1912-1916), בהן הוא צייר את רוב שערי העיתון. גם לאחר שהוא עזב משרה זו נותרה התנועה קרובה לליבו, והוא הרבה לצייר את חברי הצופים. הייתה זו גם קירבה אידיאולוגית לערכי התנועה.

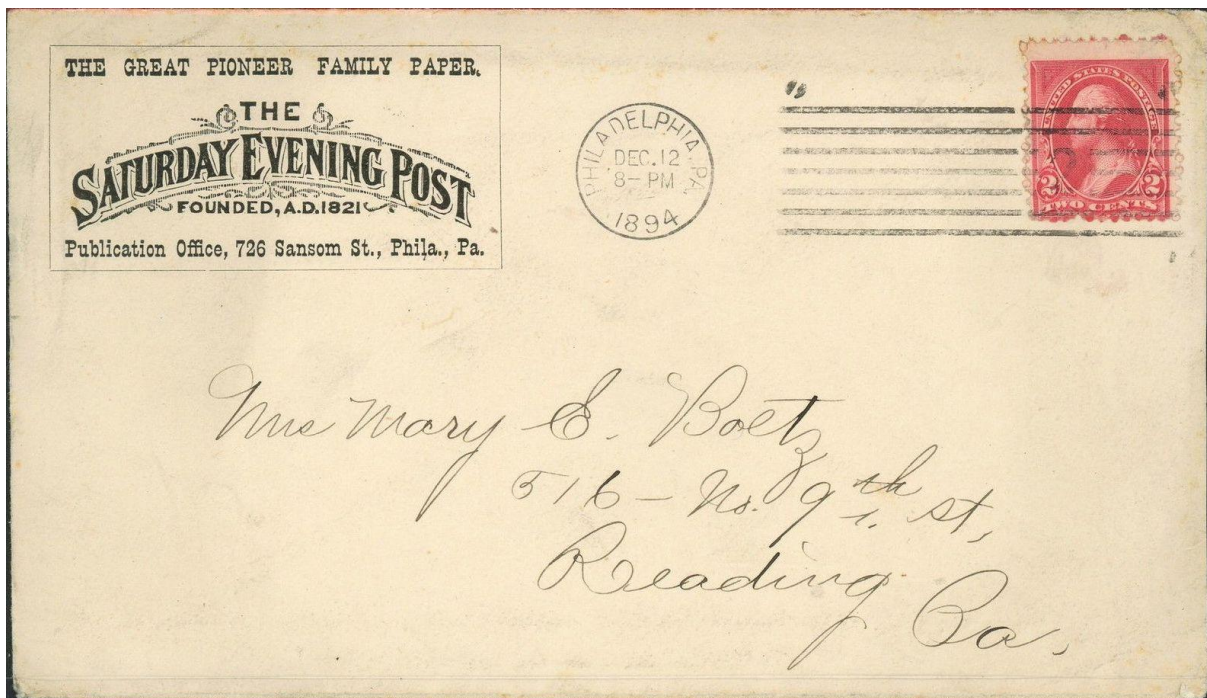

כריכת הספר "הרפתקאותיו של טום סווייר". משמאל: הדפסה שבה נשמטו השחור והאדום.

במקביל לעבודתו עבור הצופים החל רוקוול בקריירה פורה בתור מאייר ספרים, בעיקר ספרי ילדים. הידועה ביותר מבין עבודותיו הרבות בתחום היא השער אותו צייר לספר "הרפתקאותיו של **טום סויר**". האיור מוקדש לסצנה בספר בה נדרש טום לצבוע את הגדר, ומצליח לשכנע את חבריו לעשות מטלה זו במקומו. גם כאן יש דמיון בולט בין רוח הספר לבין עולמו של רוקוול.

כלל, ילדים מילאו חלק משמעותי ביצירתו של רוקוול. להדגמת הנקודה אני מביא כאן ארבעה בולים מתוך סדרה של שמונה אשר הונפקה ברומניה בשנת 1981, ואשר הוקדשה ליצירתו של רוקוול. הבולים כולם מראים ילדים משחקים, ולעיתים קרובות בחברת כלב. בול אחד מוקדש לסב העוסק בדייג עם נכדו, בבחינת "דור לדור יביא אומר". זיק של תום נסוך על ציורים אלו, המשקפים את אמריקה של פעם: לבנה מאוד (בציוריו של רוקוול אין כמעט יצוג לבני מיעוטים), מאושרת ואופטימית.

מעטפת פרסומת פרטית של הסאטרדיי איבנינג פוסט מסוף המאה ה-19

לאחר שסיים את עבודתו בתנועת הצופים עבד נורמן רוקוול כעצמאי, אך למרות זאת הוא מזוהה באופן בולט עם אחד הלקוחות שלו. השבועון האמריקאי "סאטרדיי איבנינג

פוסט" נוסד בשנת 1821, והיה השבועון הנפוץ ביותר בארצות הברית של ראשית המאה העשרים. עורכו המיתולוגי של השבועון, **הוראס לורימר**, גילה את רוקוול בשנת 1916. רוקוול היה אז אלמוני למדי, אך לורימר זיהה את כשרונו הרב של הצעיר בן העשרים ושתיים, והזמין ממנו ציור שער לעיתון. בכך החל קשר שנמשך כמעט חמישים שנה, במהלכן אייר רוקוול 321 שערים עבור המגזין. עבודות אלו היקנו לו פירסום רב, והוא הפך לאחד האמנים המוכרים ביותר בארצות הברית. גם במקרה זה אין ספק כי הקשר ארוך השנים בין רוקוול והשבועון הסתמך לא רק על אינטרס כלכלי: רוקוול היה שותף לסולם הערכים השמרני של האכסניה במסגרתה פעל.

חופש מפני מחסור

חיל השלום באתיופיה

כאשר הצטרפה ארצות הברית למלחמת העולם הראשונה ביקש נורמן רוקוול להתגייס לשורות הצי האמריקאי ולשרת את ארצו. הוא נדחה, משום שסבל מתת משקל. הוא בילה לילה שלם באכילת בננות וסופגניות ובשתיית נוזלים, ולמחרת הצליח לעמוד בדרישת המשקל. אולם הוא סווג כבעל בריאות לקויה, ושימש כאמן צבאי.

השקפת עולמו הפטריוטית של רוקוול באה לידי ביטוי גם ביצירתו: במהלך מלחמת העולם השנייה הוא יצר סדרה של ארבעה ציורים בשם "ארבע החירויות". ההשראה לסדרת הציורים באה מנאום "מצב האומה" של הנשיא **פרנקלין דלאנו רוזוולט** משנת 1941. רוזוולט ציין בנאומו ארבע חירויות יסודיות, אשר כל אדם צריך להינות מהן: חופש הדיבור, חופש האמונה, חופש ממחסור וחופש מפחד. ציורי הסדרה שימשו את ממשלת ארצות הברית לקידום מכירות של איגרות חוב, אך לדעתי הן אינן משקפות את מיטב יצירתו.

גם כאשר הכריז הנשיא **ג'ון קנדי** על הקמת "חיל השלום" נרתם רוקוול למשימה והנציח את פעילותו של הארגון באתיופיה, וזאת לאחר שביקר במדינה האפריקאית ועמד מקרוב על פעילותו של הארגון.

בשנות הששים והשבעים הירבה רוקוול לצייר עבור המגזין לוק, ורבות מיצירותיו בתקופה זו עסקו בנושאי מחלוקת בחברה האמריקאית, כגון זכויות האזרח והיחס לאוכלוסיה השחורה. למרות זאת, הוא זכה ליחס שלילי מהדור הצעיר של אותה תקופה, אשר ראה ביצירתו ביטוי קיטשי של חיים בורגנים. הערכה זו, לפיה מציג רוקוול תמונה מתקתקה ומלאכותית של החיים באמריקה בוודאי אינה רחוקה מהמציאות, אולם לדעתי אין בכך כדי לגרוע מגדולתו.

מבקריו של רוקוול (ולמען האמת, גם הוא עצמו) תיארו אותו כמאייר מוכשר ותו לא. לדעתי יש בכך משום עוול לאיש: אני סבור כי אמנות הציור צריכה להביע תוכן באופן ויזואלי, והצורה אמורה לתת ביטוי לכישרון יוצא דופן. כאשר אני מתבונן בעבודתם של אמנים מודרניים מסוימים אני יכול שלא לתהות האם הם בכלל מסוגלים לצייר באופן מתקבל על הדעת. עולה במוחי המחשבה כי חלקם בוחרים - לכאורה מטעמים אידאולוגיים אך למעשה מחוסר כישרון - ליצור עבודות גסות בצורתן אשר תוכנן אינו ברור כל ועיקר.

איש אינו חולק על כישרונו של רוקוול. לא ניתן גם להכחיש כי יצירתו מבטאת יכולת נדירה "להעביר את הנקודה" – תכונה שאני, כגרפיקאי במקצועי, מעריך במיוחד. האם הוגן או הגיוני לפסול את האיש ויצירתו רק משום שהוא (לדעתם של המבקרים) ממסדי מידי?

אחת המפורסמות שביצירותיו של רוקוול היא "דיוקן עצמי משולש" שבו הוא נראה מצייר דיוקן עצמי השונה מאוד מדמותו הנשקפת מן המראה. לדעתי זוהי יצירה גאונית, הן במסר שלה והן בטכניקה שבה. היש דרך ויזואלית טובה מזו כדי להגיד כי המציאות והיופי הם בעיני המתבונן?

נורמן רוקוול הלך לעולמו בשנת 1978 והוא בן שמונה וארבע. קרוב לביתו, בסטוקבריג' מסצ'וסטס, קיים מוזיאון המוקדש ליצירתו ובו קרוב ל-600 עבודות מפרי מכחולו.

דיוקן עצמי משולש

אוסף רוקוול שלי כולל, מלבד בולים, גם גלויות, פוסטרים, ספלים ושערי מגזינים של הסאטרדיי איבנינג פוסט. לצערי הרב אין ברשותי יצירה מקורית שלו. לפני מספר שנים עוד ניתן היה לרכוש יצירות כאלה בסכום סביר. אבל בשני העשורים האחרונים זוכה מעמדו של רוקוול לעדנה: אותם צעירים שדחו אותו בבזבז בשנות ה-60 וה-70 הזקינו, ועתה הם מסתכלים בגעגועים על ימי העבר ועל אמריקה של פעם, אשר רוקוול כה היטיב להנציח במכחולו.

הדי אור הוא העורך הגרפי של נושאן. הוא אוסף פריטים בנושא נורמן רוקוול, ובהם גם פריטים בולאיים. בנוסף ברשותו מספר רב של אוספים לא-בולאיים הקשורים לישראליאנה. כתובתו למשלוח תגובות: yhorr@netvision.net.il

אמנות בשירות האנטישמיות לורנס פישר

העם היהודי סבל מאנטישמיות מאז ומעולם. אלו מאיתנו אשר התמזל מזלם להיוולד בישראל לא זכו, כך אני מקווה, להתקל בחוויה אנטישמית באופן ישיר. כיום חל ערבוב בין אנטישמיות במובנה הקלאסי לבין התנגדות למדינת ישראל. פעמים רבות אנטישמים מסווים את שנאת היהודים שלהם בטיעונים אנטי-ישראלים, עד כי קשה לעיתים להבדיל בין השניים.

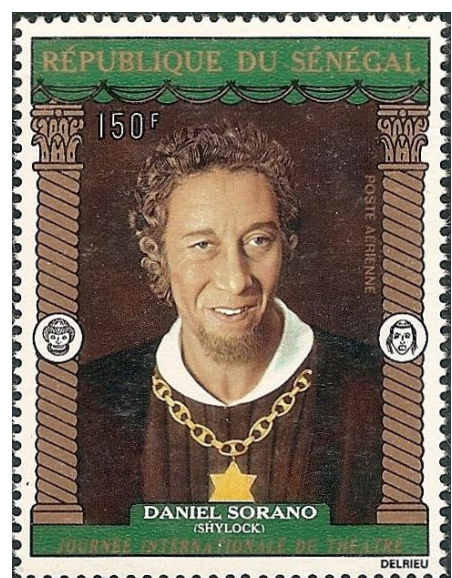
המילה אמנות נגזרת מן השורש א.מ.ת, בדיוק כשם שאנו מברכים על כוס יין במילה "אמן" מתוך תקווה כי האיחולים אשר נאמרו קודם יתממשו. עברית היא השפה היחידה המכירה בכך שהאמנות היא שפת האמת. אלא שלא תמיד פני הדברים הם כאלה: תעמולה אנטישמית רבה הופצה באמצעות אמנות, שהרי תמונה אחת אומרת יותר מאשר אלף מילים.

האנטישמיות הנוצרית מצאה את דרכה לאמנויות – בעיקר לספרות – באנגליה. בין הדוגמאות הבולטות לכך היא ב"סיפורי קנטרברי" של ג'פרי צ'וסר מסוף המאה ה-14. היצירה כוללת סיפור אודות ילד נוצרי אשר נרצח בידי יהודים, אשר נעלבו מכך שהוא פיצם מזמור נוצרי בעת שעבר דרך הרובע היהודי.

סיפורי קנטרברי מכיל עלילת דם

דוגמא מאוחרת מעט יותר היא יצירתו של ויליאם שייקספיר "הסוחר מונציה", בה מככבת דמותו של שיילוק היהודי. שיילוק הוא מלווה בריבית, אשר לעיתים קרובות מתואר כבעל אף מעוקל ופאות בצבע אדום בוהק. את סיפור המחזה יכול הקורא למצוא במאמרי על הגטו של ונציה (נושאונט מס' 30). לאחרונה התייחס סגן נשיא ארצות הברית, ג'ו ביידן, לבנקאים כאל "שיילוקים", ורבים ראו בכך הערה בעלת גוון אנטישמי.

שיילוק בגילומו של השחקן
הצרפתי דניאל סוראנו

פייגין מ"אוליבר טוויסט" הוא דוגמא נוספת לתיאור אנטישמי גס של יהודי. לא די בכך שהוא מנהיג כנופיית פשע, אלא אף מתואר כבעל מראה "גרועסקי", ולאורך הרומן הוא מכונה פעמים רבות "היהודי". תיאורו הסטריאוטיפי של פייגין משקף תפיסה לפיה היהודי הוא מרושע בבסיסו, ודמותו היא מעין הכלאה של השטן עם חיות טרף. חוקרים סבורים כי דמותו של פייגין מבוססת על

פייגין מתואר באופן אנטישמי מובהק

יהודי עם כובע מטופש בסמל העיר יודנבורג

יהודי עם כובע מטופש בסמל העיר יודנבורג
מהעיתון, בהם מוצג היהודי כעטור זקן ובעל אף ארוך. שטרייכר עצמו עמד לדיון
בנירנברג בסוף המלחמה והוצא להורג בגין תרומתו להשמדת היהודים.

חותמת ביול של השבועון דר שטירמר משנת 1943 עם הסיסמא "הנשק נגד היהודים"

בכלל, לנאצים היה יחס מיוחד במינו לאמנות ולתרבות. מצד אחד, ידועה אמירתו של
גרינג, לפיה כשהוא שומע את המילה 'תרבות' הוא שולח את ידו אל האקדח. מצד

דמות אמיתית – **יצחק "אייקי" סולומון**, סוחר
ברכוש גנוב מפורסם אשר פעל בלונדון.
סולומון אכן היה יהודי, אך הסטריאוטיפ קדם
לו (ולפייגין) בהרבה. יש לזכור כי בשל
האנטישמיות הרבה של החברה בבריטניה
עמדו בפני היהודים רק מספר מצומצם של
קריירות אפשריות.

קיימים לא מעט ציורים בהם נראים יהודים
כשהם חובשים כובעים טיפשיים. אין המדובר
בפריט המשקף טעם אופנתי משונה, אלא
ציות לחוק: במספר מקומות אולצו יהודים
לחבוש כובעים נלעגים כדי שהכל ידעו כי הם
יהודים, מעין גירסא מוקדמת של הטלאי
הצהוב מהתקופה הנאצית. כובע כזה גם
נראה בסמל העיר יודנבורג ("טירת היהודים",
על שם הסוחרים היהודים שהטביעו את
חותמם על חיי המסחר בעיר) שבאוסטריה.

הדוגמאות הקיצוניות ביותר להצגת דמותו של
היהודי המכוער באמנות שייכות למשטר
הנאצי. תפקיד מרכזי בכך מילא השבועון
הנודע לשימצה "דר שטירמר". מייסד העיתון
ועורכו, **יוליוס שטרייכר**, אימץ קו אנטישמי
שהיה אפילו יותר קיצוני מזה של העיתון
הרשמי של המפלגה הנאצית. עד היום
משתמשים אנטישמים בקריקטורות הלקוחות

שני, במהלך קיומו של הרייך השלישי עסקו הנאצים באופן שיטתי בביזת יצירות אמנות, בפרט מיהודים. שוד אמנותי זה אינו מעיד על אהבת האמנות אלא על רדיפת ממון, ממש כשם שאונס אישה אינו מעיד על אהבת בנות המין היפה.

במסגרת ראיית העולם המעוותת שלהם עשו הנאצים שימוש במונח "אמנות מנוונת" כדי לתאר את כל סוגי האמנות המודרנית. סוג זה של אמנות הוכרז כ"לא-גרמני", קומוניסטי או יהודי במהותו. העוסקים באמנות מודרנית נחשבו ל"אמנים מנוונים" והיו חשופים לעונשים אכזריים.

בשנת 1937 נערכה במינכן תערוכה תחת הכותרת "אמנות מנוונת", ובה הוצגו יצירות מודרניות משל **פיקאסו, קנדינסקי, שאגאל, מאטיס, מונק** ורבים מגדולי היוצרים של ראשית המאה. עבודותיהם של אמנים דגולים אלו נתלו באופן כואב ובליוי הסברים שנועדו לשים את יצירותיהם ללעג ולקלס. בהמשך נדדה התערוכה ברחבי גרמניה ואוסטריה. הנאצים החשיבו את האמנות המודרנית כמשחיתה, ולכן כניסתם של ילדים לתערוכה נאסרה כליל.

דבר בולים גרמני משנת 1937
המפרסם את תערוכת "היהודי הנצחי"

זמן קצר לאחר מכן הקימו הנאצים תערוכה נודדת נוספת, תחת הכותרת "היהודי הנצחי". התערוכה הציגה את הסטריאוטיפים של הנאצים ביחס ליהודים, המסכנים כביכול את העולם כולו. הכרזה הרשמית של התערוכה מכילה קריקטורה גסה של דמותו של היהודי, הפושט את ידו הימנית לפניו בבקשו כסף, בעוד ידו השמאלית נושאת את הסמל הקומוניסטי של הפטיש והמגל. למעלה משני מיליון איש ביקרו בתערוכה, אם כי יתכן כי חלקם לא עשו זאת מרצונם החופשי.

בעקבות ההצלחה של התערוכה החליט שר התעמולה הנאצי, **יוזף גבלס**, על הכנת סרט קולנוע תואם. הסרט,

שאף הוא נקרא בשם "היהודי הנצחי", הופץ בשנת 1940, והפך לאחד מסמלי התעמולה הנאצית. יהודי פולין הוצגו בסרט כמושחתים, עצלים, מזוהמים ומכוערים. הסרט משווה את היהודים לעכברושים, ובאחת הסצנות נראים עכברושים כשהם מגיחים מהביבים ומזנקים אל המצלמה. סצנות אלו צולמו, כביכול, בגטו ורשה שזה עתה הוקם. הצפיה בסרט "היהודי הנצחי" הייתה בגדר חובה לאנשי האס.אס. והאינזצגרופן, וללא ספק חיזקה את אמונתם בתורת הגזע הנאצית.

חותמת ביול המפרסמת את האניה אכילה לאורו

מאז סיום מלחמת העולם נחלשה מאוד האנטישמיות הממוסדת והמוצהרת, וכפי שכבר ציינתי בראשית דברי היא מסתתרת פעמים רבות מאחורי מסווה של התנגדות לישראל. כך עלתה לאחרונה על בימת האופרה המטרופוליטנית של ניו יורק יצירה בשם "מותו של קלינגהופר". זוהי אופרה העוסקת ברציחתו של היהודי האמריקאי **ליאון קלינגהופר** על ידי טרוריסטים ערבים שחטפו את האניה אכילה לאורו. האופרה מנסה "להבין" את נקודת המבט של הטרוריסטים ו"להציג את שני הנרטיבים". אישים רבים, בהם ראש עיריית ניו יורק לשעבר **רודולף ג'וליאני** ומושל המדינה לשעבר **ג'ורג' פטאקי**, הפגינו כנגד העלאת האופרה, בה הם רואים יצירה אנטישמית המעודדת טרור. אולם למרות המחאות מתברר כי "ההצגה חייבת להמשיך".

לורנס פישר אוסף בולים בנושא הסכסוך הישראלי – ערבי על הבטיו השונים. התצוגה שלו "מדינה יהודית - המאבק להשרדות" זכתה במדליה מוזהבת גדולה ברמה הבינלאומית. לתגובות: lawrence@gymtrainer.co.il

דמי חבר באיל"ת לשנת 2015

דמי החבר באיל"ת לשנת 2015 עומדים על סך של 140 שקל (לנוער 70 שקל בלבד). את דמי החבר יש לשלוח לגזבר האגודה, **שלמה וורגן** (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124). המחאות יש לרשום לפקודת איל"ת.

אנא, שלחו את דמי החבר לשנת 2014 עוד היום!

אינדקס נושאות

בגלעון הקודם הצגנו את המאמרים שהתפרסמו בנושאות – העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית – בין השנים 2009 ל-2012 (גליונות 9 - 24). בעדכון זה אנו מציגים את המאמרים שפורסמו בגליונות 32 – 25 של נושאות, כלומר בשנתיים האחרונות. המעוניינים בכתבה ספציפית או במספר כתבות (בגירסא אלקטרונית או מודפסת) מוזמנים ליצור קשר עם המערכת, ואנו נענה ברצון.

- מה המעמד של בולים בהכנה עצמית, כגון "הבול שלי", בתצוגה בולאית תחרותית? **מנחם לדור** מתייחס לשפע ההנפקות מסוג זה המציף אותנו בשנים האחרונות (נושאות מס' 25).
- על שירות מיוחד של דואר יונים שהתקיים לפני למעלה ממאה שנה באחד מאיי ניו זילנד עומד במרכז המאמר של **יצחק ברק** (נושאות מס' 25).
- לקראת תערוכת הבולים תל אביב 2013 מביא **יורם לוביאניקר** סקירה של התצוגות באגף התימאטי (נושאות מס' 26).
- תצוגות רבות כוללות פרק המתייחס לנושא האיסוף בראי האמנות. חברנו המנוח **רון ברגר** הראה כיצד ניתן לשפר פרק זה מבחינה תימאטית (נושאות מס' 26).
- בשוק הבולאי ניתן למצוא בולים לגיטימיים של הרשות הפלשתינאית ולצידם בולים (?) של תנועת החמאס. **ד"ר אלי מועלם** מסביר מה ההבדלים בין שני אלה (נושאות מס' 27).
- בשנים האחרונות קיימת מגמה של שימוש בדפים רחבים בתצוגות תימאטיות. **לורנס פישר** מדגים את היתרונות ואת החסרונות של דפים כאלה (נושאות מס' 27).
- משה ביאלי מספר על מערות ובהן ציורים פרהיסטוריים. המאמר הפעם מוקדש למערות שמחוץ לאירופה, ומהווה המשך למאמר שפורסם בגליון 106 של נושאות (נושאות מס' 28).
- לאחרונה החלו להתיר למציגים תימאטים לצרף דפי תקציר לתצוגה שלהם, כדי להקל על השיפוט. **יורם לוביאניקר** סבור שזה רעיון מצויין. (נושאות מס' 28).
- **יוסי חרש** מצביע על מגמות חדשות ומדאיגות בשיפוט של תצוגות תימאטיות (נושאות מס' 29).

- ב-14 בפברואר ציין העולם את חג האהבה, המוכר לנו גם בתור יום ולנטיין הקדוש. **לורנס פישר** מספר אודות החג (נושאונט מס' 29).
- בהמשך לדיון על המגמות החדשות בשיפוט של תצוגות תימאטיות מביא **מנחם לדור** מספר תובנות המבוססות על נסיונו כשופט תימאטי בינלאומי (נושאונט מס' 30).
- **לורנס פישר** מספר על הגטו המקורי, זה שקדם בארבע מאות שנה לגטאות של ימי השואה (נושאונט מס' 30).
- **ד"ר אלחנן בר-לב** חקר את השאלה מהו בול הזכרון הראשון בעולם, והמסקנות עשויות להפתיע אתכם (נושאונט 31 ו-32).
- **מנחם לדור**, אשר שימש כשופט בתערוכה האירופאית בפריז, מסכם את התערוכה עבורנו (נושאונט מס' 31).
- הזרם האימפרסיוניסטי הוא אחד החשובים בתולדות האמנות. **משה ביאלי** מביא את סיפורו (נושאונט מס' 32).

אנו מקווים כי בעקבות פירסום אינדקס זה יחליטו חברים נוספים להצטרף לרשימת התפוצה של נושאונט ולהינות משירות זה.

הודעה על פטירה

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של חבר איל"ת **דן טוב** ז"ל.
חברי איל"ת וועד האגודה משתתפים בצער המשפחה.
יהא זכרו ברוך!

יריד הבולים החודשי – דיזנגוף סנטר, תל אביב

היריד נערך ביום שלישי הראשון של כל חודש בין השעות 12:00 ל-17:30.
היריד כולל תצוגות של בולים מיוחדים ונדירים, דוכנים של סוחרי בולים ואספנים, ודוכן של התאחדות בולאי ישראל, המארגנת את האירוע.

האירועים הבאים:

6/1/16, 3/2/15 ו- 3/3/15

תימאטיקה מתחת לפטיש

בית המכירות רריטן (raritan) פועל בניו ג'רזי, ארצות הברית, אבל תחום ההתמחות שלו הוא דווקא רוסיה מימיה האימפריאליים ועד ימינו אנו, כולל התקופה הסובייטית. באתר האינטרנט שלהם (www.raritanstamps.com) מוצעים למכירה ישירה פריטים רבים, ובנוסף הם גם מקיימים

מכירות פומביות. ככלל, רמת המחירים אצל רריטן היא בהחלט גבוהה, אך גם כאן יש לעיתים חריגים, וניתן למצוא פריטים טובים במחירים סבירים. הפריטים שיוצגו להלן הם מתוך המכירה אשר התקיימה בראשית דצמבר.

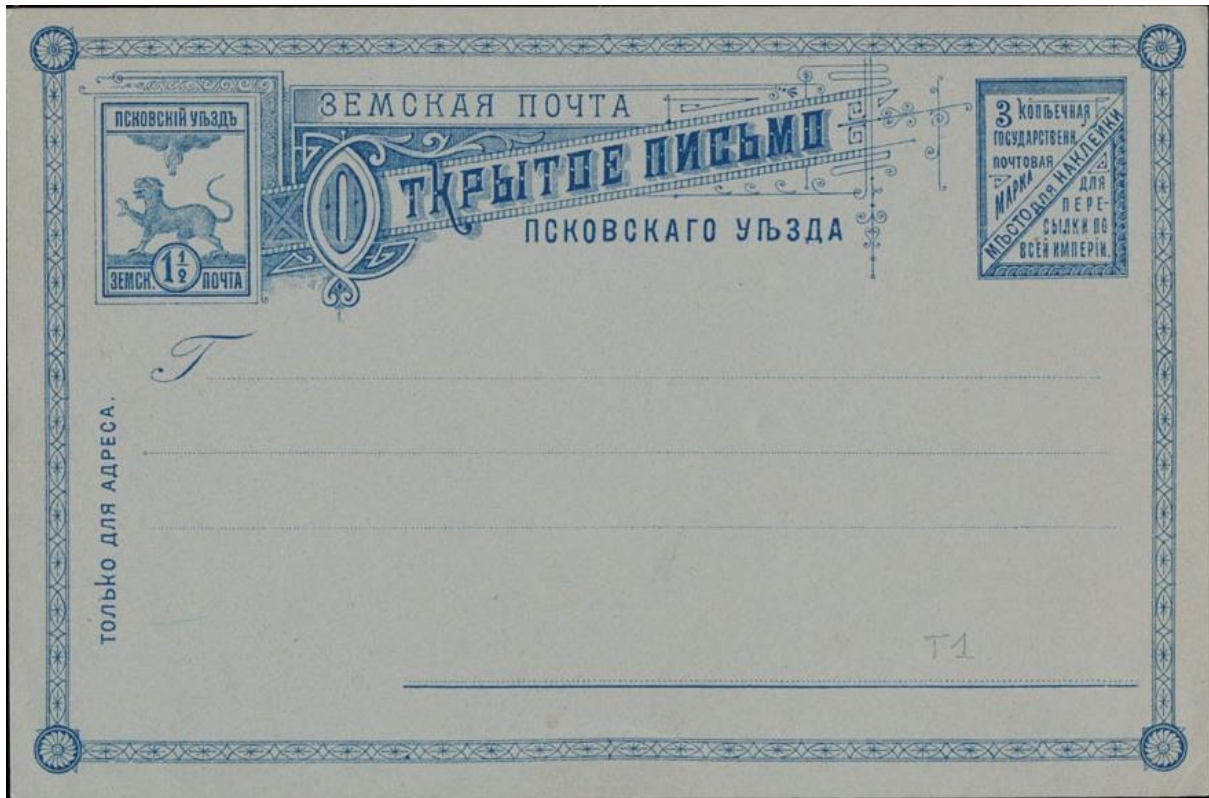
לפני שנדון בפריטים עצמם יש להעיר הערה מקדימה ביחס למחירים. המחיר הרשום בקטלוג אינו מחיר מינימום אלא הערכת מחיר בלבד. מותר להציע מחיר נמוך יותר, אם כי הקטלוג מציין כי רק לעיתים רחוקות מצליחים לזכות בפריט בפחות מ-90% של ההערכה. מנהל המכירה שומר לעצמו את הזכות לסרב למכור פריטים אם מחירם נמוך מידי לטעמו, כך שאין טעם לנסות ולהציע מחירים מגוחכים. בנוסף, למחיר יש להוסיף עמלת קניה של 15%. לפיכך אנו נתייחס להלן להערכות המחיר כאל מחיר מינימום אפקטיבי, כולל עמלה.

ועכשיו – לפריטים עצמם. הבול הראשון שצד את עינינו הוא זה שהונפק בברית המועצות לכבודו של הטייס הפולני-רוסי **זיגיזמונד ליבובסקי**, אחד מבכירי הטייסים של ברית המועצות. באוגוסט 1935 הוא השלים טיסה ראשונה ממוסקבה לסן פרנסיסקו מעל לקוטב הצפוני. עוד קודם לכן היה ליבובסקי גיבור לאומי, אשר זכה בעיטור "גיבור ברית המועצות". עתה הוא הפך לגיבור על, והישגו הושווה לזה של **צ'ארלס לינדברג**. הדואר הסובייטי מיהר להנפיק הדפס רכב באדום לציון המאורע על גבי בול דואר אויר שהונפק עוד קודם לכן לכבודו. בול זה הוא יקר מאוד, ומחירו הקטלוגי נע בין 650 ל-950 דולר (עם מדבק). רריטן מציע בול כזה, עם תעודת מומחה המאשרת את האותנטיות שלו, במחיר התחלתי של 300 דולר. המחיר אינו זול, אך אספני תולדות התעופה והדפסי רכב יכולים לראות בכך הזדמנות סבירה.

המכירה של רריטן כוללת הרבה מאוד בולי זמסטבו (בולי דואר מקומי, שהיו נהוגים באיזורי הספר של רוסיה עד שנת 1917), חלקם בשימוש דוארי. כל אספן תימאטי

ישמח לצרף בול זמסטבו לאוסף שלו, ואספני בעלי חיים או של סמלים הראלדים ישמחו במיוחד לראות את דבר הבולים הזה, אשר הונפק במחוז פסקוב בשנת 1892 עם ערך נקוב של אחת וחצי קופיקות. הפריט מוצע במצב תמים, כאשר בצד שמאל למעלה נראה סמל המחוז ובו נמר וכף יד (יד אלוהים?) המבצבצת מענן בשמים. המחיר ההתחלתי הוא 100 דולר, ולנו זה נראה סביר בהחלט לפריט נאה מאוד. אגב, פריט אחר במכירה הוא בול זמסטבו מאותו מחוז ובו אותו סמל, אך לדעתנו דבר הבולים הוא עדיף.

ולסיום, נעבור כמעט מאה שנה קדימה ונתבונן בטעות בולטת בתהליך הנקבוב: לפנינו בול משנת 1991, אשר הונפק במסגרת סדרה לציון משחקי הספרטקיאדה, ואשר מוקדש לכדורסל. בזמן ביצוע הנקבוב נוצר קפל נייר בפינת הגליון, ואת התוצאה ניתן לראות כאן מימין. המחיר ההתחלתי הוא 75 דולר, אם כי אנו מניחים כי מחיר הפטיש יהיה גבוה יותר.

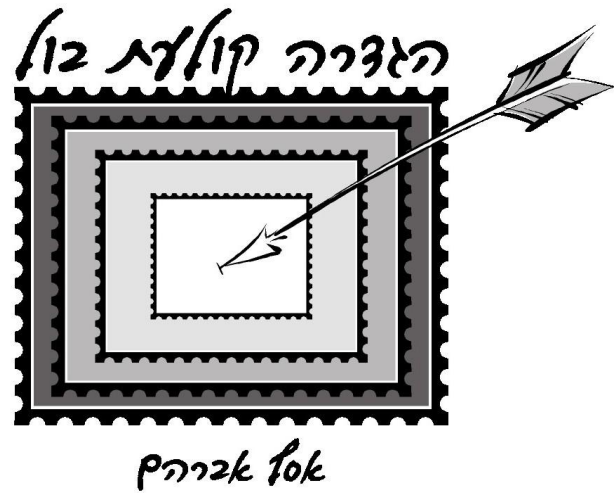
כאמור המחירים אצל רריטן אינם זולים, אך איכות הפריטים היא גבוהה. אנו ממליצים לכל אספן המחפש פריטים איכותיים מברית המועצות, רוסיה או המדינות אשר מסביב לה לבדוק היטב את קטלוג המכירה.

נשמח לשמוע מהקוראים המלצות על בתי מכירות הראויים לאיזכור מעל דפי מדור זה.

עיטור

עיטור הוא המונח העברי ל-cachet. הכוונה היא לאיורים המופיעים על גבי פריטים בולאיים אך אינם מהווים חלק מהפריט אלא תוספת פרטית. עיטור יכול להופיע בצורת חותמת, אך המופע הנפוץ ביותר שלו הוא על גבי מעטפות או גלויות. מאחר והעיטור אינו חלק מהפריט לא ניתן להשתמש בו בתצוגה תחרותית, אך אין מניעה לכלול פריטים מעוטרים באוסף הביתי. חשוב גם להבדיל בין עיטור לבין העיצוב של דברי בולים, המהווים חלק אינטגרלי מהפריט.

המופע הבולט ביותר של העיטור הוא על גבי מעטפות יום ראשון או מעטפות פטריטיות. הנה מעטפת יום ראשון בריטית משנת 2005. בתצוגה תחרותית מותר לאסוף להתייחס לבולים או לחותמת, אך לא לטלביזיה המופיעה בצד שמאל למטה. הדפס זה הוא עיטור, המקשט את המעטפה, אך אינו מהווה חלק מהפריט הבולאי.

מעטפת יום ראשון עם עיטור

כאמור, מלבד איורים מודפסים יכול עיטור להופיע כחותמת פרטית, אשר לא שימשה את שירותי הדואר אלא הוספה על ידי גורם פרטי מתוך מטרה להוסיף נוי לפריט או להוסיף תוכן תימאטי שאינו כלול בפריט עצמו.

אסף אברהם, אספן של בולי בריטניה, הוציא לאור את המילון האנציקלופדי החדש לבולאות ולדואר. לתגובות: philapub@gmail.com.

חידה בולאית

הפעם אנו מציגים בפניכם חמישה בולים ממדינות שונות בעולם, אשר בהם נראים כלי נגינה שונים. המשימה שלכם הפעם היא לזהות את כלי הנגינה. תשובות יש לשלוח למערכת נושאון בדואר אלקטרוני לכתובת noson.ed@gmail.com או בדואר רגיל לנושאון, בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506. בין הפותרים נכונה יוגרל פרס מתנת התאחדות בולאי ישראל.

תאריך אחרון לקבלת תשובות לחידה - 1.3.2015. תשובות שיתקבלו לאחר תאריך זה לא ישתתפו בהגרלת הפרסים.